

Eğitici Ahşap Oyuncaklar Bağlamında Kategorik Detaylandırmalar: Pedalsız Bisiklet ile Scooter (Tekerlekli Kızak) İçin Benzerlikler ve Farklılıklar Karşılaştırması

İlker USTA¹

Öz

Çocuk gelişiminin psikoseksüel gelişim evreleriyle bir bütün olduğu göz önüne alındığında, oyun ve oyuncakları odağına alan 0-6 yaş (veya 0-72 ay) arasındaki okul öncesi dönem, çocuklar üzerinde olabildiğince geniş bir yelpazede kazanımlar sağlamaktadır. Buna göre, oyun ve oyuncak eşliğinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme sürecini içeren okul öncesi dönem önceliğinde, çok sayıda ve değişik türde oyuncak içinde öne çıkan eğitici ahşap oyuncaklar, içerik ve düzenleniş bakımından Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde tanıtılmış olup Pedalsız Bisiklet ve Scooter (Tekerlekli Kızak) bunlardır. Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları ve Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, her ne kadar gelişim alanları itibarıyla özde benzer olsalar da, esasen birbirinden farklı iki oyuncak grubudur. Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları ve Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, denge kavramını merkeze yerleştiren benzeşik işlevlere sahip olduğu halde, ağırlık-denge ilişkilendirmesi uyarınca psikomotor becerileri farklı şekillerde geliştirir. Bu perspektifte, belirli bazı nitelikler açısından farklı özelliklere sahip olan Pedalsız Bisiklet ve Scooter (Tekerlekli Kızak) oyuncakları, benzerlikleri ve farklılıkları itibarıyla, bu çalışmada kategorik olarak detaylandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, Eğitici ahşap oyuncaklar, Pedalsız bisiklet, Scooter (tekerlekli kızak)

Categorical Details in the Context of Educational Wooden Toys: Comparisons of Similarities and Differences for Pedalless Bicycle with Scooter (Wheeled Slide)

Abstract

Given that child development is integrated with psychosexual development stages, pre-school period between the ages of 0-6 (or 0-72 months), which focuses on games and toys, provides a wide range of achievements for children. According to this, educational wooden toys, which are prominent among many and different kinds of toys, have been introduced within the framework of Wooden Toy Categorization in terms of content and organization, which includes the process of learning and discovering accompanied by games and toys, and the Pedalless Bicycle and Scooter (Wheeled Slide) are two of them. The Pedalless Bicycle category toys and the Scooter (Wheeled Slide) category toys are two different sets of toys, although they are essentially similar in terms of development areas. Although both Pedalless Bicycle toys and Scooter (Wheeled Slide) toys have similar functions that place the concept of balance in the center, they develop psychomotor skills in different ways in accordance with the weight-balance relationship. In this perspective, Pedalless Bicycle and Scooter (Wheeled Slide) toys with different characteristics in terms of certain characteristics are categorically detailed in this study in terms of their similarities and differences.

Key Words: Pre-school period, Educational wooden toys, Pedalless bicycle, Scooter (wheeled slide)

¹ İlker Usta, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Mesleki Teknoloji Yüksekokulu, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, Türkiye, iusta@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0470-5839

Giriş

Kendine özgü doğasıyla oyun ve oyuncak eşliğinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme sürecini ihtiva eden 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi dönem, çocuğun kendini tanıyarak yaşamla bütünleşmesi bakımından, çocuk gelişiminin önemli ve hassas bir safhasıdır. Bu bağlamda, Usta (2020a) tarafından açıklandığı gibi, [Oral Dönem (0-24 ay), Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay) ve Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) odağındaki] gelişim dönemleri ile [Psikomotor Gelişim, Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal ve Duygusal Gelişim ile Özbakım Becerisi dahilinde izah edilen] gelişim alanları refakatinde gerçekleşen okul öncesi dönem, çocuk gelişiminde en çok üzerinde durulan konulardan biridir. Zira, 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi çocukluk sürecine yön veren gelişim dönemleri (Allen ve Marotz, 2001; Yavuzer, 2005; Senemoğlu, 2007; Patterson, 2008; Yalçın, 2010; Blades vd., 2011; Kail, 2011; Meggitt, 2013) ve gelişim alanları (Gardner, 1993; Gallahue ve Ozmun, 1998; Dau, 1999; Poyraz, 1999; Landy, 2002; Bruce, 2004; Liddle ve Yorke, 2004; Singer vd., 2006), çocuk gelişimi literatüründe ilişkili olduğu kavramlarla birlikte derinlemesine ve oldukça ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Çocuk gelişimi itibariyle öğrenme ve keşfetme sürecini pekiştiren okul öncesi dönem bütüncül bir bakış açısıyla incelendiğinde, oyuncakları bünyesinde barındıran oyun temelli etkinliklerin, çocuğun zihinsel ve bedensel becerilerini geliştirmesinde ve kendi yeterliliklerini fark ederek özgüven kazanmasında büyük pay sahibi olduğu görülür. Buna göre, özellikleri ve göstergeleri ile çocukluğa yön veren gelişim dönemleri ve gelişim alanları bakımından bakıldığında, öğrenmenin ve keşfetmenin denge eksenli devinimi esas alan psikomotor beceriler dahilinde gerçekleştiği açıktır. Denge; bilişsel gelişimin ışık tuttuğu önemli bir psikomotor beceri olarak özellikle 0-6 yaş (0-72 ay) okul öncesi çocuk gelişiminde öne çıkan “iki ayak üzerinde durma ve devamında adımlayarak yürüme ile hızlanarak koşma hareketleri” için dayanak teşkil eden temel bir olgudur ve amaca uygun şekilde bedenen bir kuvvet uygulamak suretiyle hareket gerçekleştirme ve/veya bir şeyi harekete geçirme davranışlarında kuvvet-hız-ivme ilişkilendirmesiyle ayrılmaz bir bütünlük içindedir. Bu çerçevede, zihinsel gelişimle eşlenik içgüdüsel devinimlerle kendini gösteren motor becerileri destekleyen içsel bir pekiştirici konumunda bulunan denge olgusu, somutlaştırılabilir soyut içselliğiyle ağırlık kavramının önde gelen konularından bir olarak değerlendirilir. Buna göre, bir faaliyetin el-göz veya ayak-göz ya da el-ayak-göz birlikteliğiyle gerçekleştirilmesinde, uyumlu motor hareketlerinin gerçekleşmesine doğrudan veyahut dolaylı katkı sağlayan bir güç olan denge, özellikle okul öncesi çocuk gelişiminde, çocuklar tarafından oyunlar aracılığıyla ve oyuncaklar yordamıyla farkına varılan ve özümseven bir konudur.

Oyuncaklarla ayrılmaz bir bütünlük içinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme sürecini ihtiva eden okul öncesi dönem önde gelmek üzere, çok sayıda ve değişik türde oyuncakın bulunduğu çocukluk sürecinde öne çıkan eğitici ahşap oyuncaklar, çok yönlü ve işlevsel oyuncak tiplmeleriyle Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde tanıtılmış olup dengeyi merkeze alan “Pedalsız Bisiklet” ve “Scooter (Tekerlekli Kızak)” bunlardandır. Bu çerçevede, gelişim alanları eşliğinde gerçekleşen gelişim dönemleri uyarınca envai çeşit oyuncakın bulunduğu göz önüne alındığında, Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları ve Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, oyun içeriği ve oyuncak tiplmesi nezdinde birbirleriyle benzerlikleri ve birbirlerinden farklılıkları itibariyle üzerinde ayrıca durulması gereken oyuncaklardır ve okul öncesi dönem önceliğinde çocuk gelişimindeki işlevsellikleriyle kategorik detaylandırma açısından biraz daha yakından bakmayı gerektirir. Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları ile Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, benzerlikleri ve farklılıkları bakımından, bu yazıda kategorik yönden tanıtılmıştır.

Eğitici Ahşap Oyuncaklar

Eğitici Ahşap Oyuncaklar, Usta'nın 2016'daki "Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi" çalışmasıyla 19 kategori ve 64 alt kategoriyle kurgulandıktan sonra, 2018'deki "Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar için Ahşap Oyuncaklar" çalışmasıyla 23 kategori ve 72 alt kategoriyle düzenlenen ve 2020'deki "Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri" çalışmasıyla 26 kategori ve 89 alt kategoriyle geliştirilen Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde değişik detaylandırmalarla ve kurgulamalarla sunulan envai çeşit oyuncak tasarımlarını bünyesinde barındırırken, okul öncesi çocuk gelişimi kapsamında genel içerik durumu ve işlevselliği açısından kategorik olarak kapsamlıca açıklanabilir ve neden-sonuç ilişkilendirmesiyle oldukça geniş bir yelpazede takdim edilebilir.

Buna göre, eğitici ahşap oyuncaklar kategorik olarak şöyle adlandırılmaktadır (Usta, 2020a):
 Bloklar Kategorisi: *Şekil-Boyut Farklı Bloklar, Şekil-Boyut Aynı Bloklar, Lego (Geçmeli Ahşap Bloklar), Tegu (Mıknatıslı Ahşap Bloklar)*. Bulyap Kategorisi: *Geometrik Şekilli Bulyap, İzli/Çentikli Bulyap, Nuh'un Gemisi*. Çalgı Aleti Kategorisi: *Çıngırak, Şakşak, Ksilofon, Tef. Çivi Çakma* Kategorisi: *Çubuklara Vurma, Küreleri Kanala Düşürme, Mühürle Damga Basma*. Çöğüncek Kategorisi: *Denge Tahtası, Terazî-Tartı Örnekleri*. Dizme ve Geçirme Kategorisi: *İpe Boncuk Dizme, Telden Obje Geçirme, Burgulu ve Sarmal Geçirme, Çentikli Parçalarla Geçirme*. Düzenekli Kategorisi: *Kurmalı Araçlar, Sesli Bulyaplar, Pedallı Üç Tekerlekli Bisiklet*. Elbise Giydirme Kategorisi: ---. Ev Kategorisi: *Üç Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, İki Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, Katsız-Çatısız (Üstten Bakışlı) Ev*. Fırıldak Kategorisi: *Topaç, Yoyo, Saplı Fırıldak, İpli Fırıldak*. Figürler Kategorisi: *Bebek Figürleri, Asker Figürleri, Hayvan Figürleri, İnsan Figürleri, Mesleki Figürler*. Harf Öğretme Kategorisi: *Harfli Küpler, Oluklu Harf Tablası*. İç İçe Geçmeli Kategorisi: *Matruşka, Renkli Kutular*. Kukla Kategorisi: *Pinokyo, Hayvan Figürlü Kukla, İnsan Figürlü Kukla, Robotik Kukla*. Kule Yapma Kategorisi: *Küplerle Kule, Halkalarla Konik Kule, Jenga (Dikdörtgen Bloklarla Kule), Kertikli Bloklarla Prizmatik Kule, Geometrik Parçalarla Kule*. Mekan Örnekleme Kategorisi: *İşyeri Örnekleme, Çiftlik Örnekleme, Sokak Örnekleme, Kasaba Örnekleme*. Model Eşyalar Kategorisi: *Mutfak Seti, Bebek Arabası, Beşik, Cep Telefonu, Tamir Seti*. Paytak Kategorisi: *Sapla İteklemeli Paytak, İple Çekmeli Paytak*. Pedalsız Bisiklet Kategorisi: *Dört Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, Üç Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, İki Tekerlekli Pedalsız Bisiklet*. Sallanan At Kategorisi: ---. Sayı Öğretme Kategorisi: *Abaküs, Sayı Öğretici Düzenlemeler, Sayı-Miktar Bağdaştırıcılar, Matematik Kurgulu Yaklaşımlar, Sayı-Alfabe-Zaman Öğreticiler*. Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi: *Dört Tekerlekli Scooter, Üç Tekerlekli Scooter, İki Tekerlekli Scooter*. Tertipler Kategorisi: *Çarklı Devingen Tertipler, Kapaklı Kilitli Kutucuklar, Yivli Tutamaklı Manyetik Takipleyci*. Vasıta Kategorisi: *Araba, Otobüs, Tren, Kamyon, Traktör, Helikopter, Uçak, Gemi*. Yapboz Kategorisi: *Doğa/Çevre Figürlü Yapboz, Meyve-Sebze Temalı Yapboz, Geometrik Şekilli Yapboz, Haritalı Yapboz, Hayvan Figürlü Yapboz, İnsan Figürlü Yapboz, Vasıta Figürlü Yapboz, Tangram*. Yeknesak Kategorisi: ---.

Kategorik Detaylandırmalar

Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu içerisinde ayrı kategoriler halinde yer alan Pedalsız Bisiklet ile Scooter (Tekerlekli Kızak) oyuncakları, genel içerik durumu bağlamında, kategorik yönden bu çalışmada detaylandırılmaya çalışılmış olup her iki oyuncak kategorisi için neden-sonuç ilişkisiyle nitelik ve nicelik odaklı kategorik detaylandırmalarda Usta'nın çalışmalarından faydalanılmıştır.

Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları (Usta, 2018; 2020b) ve Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları (Usta, 2020a; 2020b) kategorik olarak aşağıdaki gibi detaylandırılabilir.

Pedalsız Bisiklet Kategorisi Oyuncakları

Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları; dört tekerlekli pedalsız bisiklet, üç tekerlekli pedalsız bisiklet, iki tekerlekli pedalsız bisiklet gibi adlandırmalarla kurgulanırken, oturak ve iki kollu direksiyon düzeneği ile çeşitli şekillerde (dört veya üç ya da iki tekerlekli olarak) tasarlanan pedalsız bisiklet(ler)in (uygun oturma pozisyonuna göre oturarak bisiklete binilmesi kapsamında) ayakların yere bastırılması ve ellerle direksiyonun tutulması suretiyle (adımlama hareketiyle) yürüyerek bisiklet sürülmesi eyleminin gerçekleştirilmesini amaçlar (Usta, 2018). Bu çerçevede, oturuş halinde ayaklar yere basarken ellerle direksiyonun tutulup öne doğru bir miktar eğilerek bisiklet sürülmesi, ağırlık-kuvvet ilişkisi uyarınca dengeli olmayı (veya dengeyi korumayı) gerektiren bir durum olup oturarak ayaklar eşliğinde gerektiği kadar kuvvet uygulanmak suretiyle el-göz koordinasyonu ile tekerleklerin hareket ettirilmesi yordamıyla bisikletin sürülmesi (bisikletin hızlandırılmasında ve durdurulmasında ayakların kullanılması) çocuklar için büyük bir deneyimdir ve önemli bir kazanımdır. Pedalsız Bisiklet kurgusunda, oturur vaziyetteyken ayakların yerden kuvvet alınarak adımlama hareketi yapılmak suretiyle tekerleklerin harekete geçirilmesi ile bisikletin sürülmesi temel prensip olduğu için, çocukların bu esasa uygun olarak bisikleti sürmesi, çocuklarda denge kavramı odağında psikomotor beceriler ile bilişsel becerilerin gelişmesine yardımcı olur. Denge olgusu itibarıyla, kolaydan zora sınımayı merkezine alan (birey odaklı) yaklaşımla tasarlanan Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncaklarında tekerlek sayısı; psikomotor ve bilişsel beceriler uyarınca gelişim dönemlerine göre farklılaşır. Buna göre; Anal Dönem (24-36 ay) için 4 tekerlekli, Fallik Dönem (36-60 ay) için 3 tekerlekli, Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) için 2 tekerlekli yapılır.

Usta (2018)'ya göre, Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları, okul öncesi çocuk gelişimi mahiyetinde genel içerik durumu ve işlevselliği açısından aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- a) Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları, oturma pozisyonunda iken öne doğru ilerlemek üzere yanlardaki tutamaklardan tutunarak ayakları yere basar vaziyette ileriye doğru hareket etmeyi amaçlayan çocuğun deneme-yanılma ile denge kavramını öğrenmesini sağlayan önemli bir motivasyon aracıdır. Bisiklete binmek olgusu, ayakların ve kolların uyumlu bir sürüş davranışını ortaya koyması mahiyetinde, çocukta denge ve kuvvet kavramlarının algılanmasına yardımcı olur. Pedalsız Bisiklet süren çocuk, denge-kuvvet ilişkisini fark eder, hızlı-yavaş ile ilerleme-durma ayrımlarının farkına varır.
- b) Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları, çocuğun kendi kas sisteminden yararlanarak ileri gitme ve geri gelme hareketi yapabilesine yardımcı olurken, el-kol-bacak kaslarının güçlenmesine katkı yapar, çocuğun öne giderken sağa veya sola döneceği zaman mutlaka yavaşlanması gerektiğini ve arka arkaya gidilmesi halinde ise başın sağa/sola çevrilerek çevrenin/güzergahın kontrol edilmesi gerektiğini tecrübe edinmesine yardımcı olur.
- c) Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları sayesinde, dengede durma ile ileri-geri yönelme ve sağa-sola manevra yapma yetkinliğine ulaşan çocukta, hızlanma-yavaşlama olgusu pekişir ve denge-kuvvet ilişkilendirmesindeki yetkinliğe bağlı olarak özgüven gelişir.

Buna göre, genel içerik durumu bağlamında, neden-sonuç ilişkisiyle nitelik ve nicelik odaklı bir kategorik detaylandırma yapılacak olursa, dört tekerlekli pedalsız bisiklet, üç tekerlekli pedalsız bisiklet, iki tekerlekli pedalsız bisiklet gibi adlandırmalarla kurgulanan Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncaklarının, (otururken ayaklar yere basar vaziyetteyken ellerle de direksiyonu tutarak) el-göz ve ayak koordinasyonu ile gerçekleştirilen adımlama hareketiyle tekerleklerin döndürülerek bisikletin sürülmesi kapsamında, ağırlık-kuvvet ilişkisi ve denge kavramı bakımından psikomotor

beceriler ile bilişsel becerilerin mevcudiyeti itibariyle [Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay) ve Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) olmak üzere] çocuk gelişiminde emsalsiz bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Usta (2020b) tarafından açıklandığı gibi, Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları, psikomotor gelişim ve bilişsel gelişim uyarınca çocuk gelişimiyle uyumlu düzenlemeleri içermektedir. Buna göre, [Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay) ve Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) olmak üzere] kolaydan zora doğru değişen öğrenme ve keşfetme süreci bağlamında, farklı görselliklerde ve içeriklerde kurgulanan Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları, gelişim dönemleri göz önüne alınarak, bilinçli bir farkındalıkla 4, 3 ve 2 tekerlekli olarak düzenlenir. Özetle, denge kavramı odağında öne çıkan Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları, oturur halde ayaklar yere basarken (eş zamanlı olarak ellerle direksiyonu tutarak) yerden kuvvet almak suretiyle adımlama hareketiyle bisikletin sürülmesini sağlayan içselliğiyle, çocuklarda el-göz ve ayak koordinasyonunun gelişmesini destekler, denge olgusuyla birlikte ağırlık-kuvvet ilişkisinin farkedilmesine yardımcı olur, bisikletin (ileriye doğru) sürülmesi (ve ayrıca gerektiğinde manevra yapılarak sağa-sola çevrilmesi ve arkaya doğru getirilmesi) itibariyle başarılı olma duygusunu pekiştirir ve kendine güveni artırır.

Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi Oyuncakları

Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları; dört tekerlekli scooter, üç tekerlekli scooter, iki tekerlekli scooter gibi adlandırmalarla kurgulanırken, ayaklarla üzerinde durmayı sağlayan zemin tablası ve iki kollu direksiyon düzeneği ile (dört veya üç ya da iki tekerlekli olarak) çeşitli şekillerde tasarlanan (İngilizce adıyla Scooter olan) Tekerlekli Kızak(lar)ın (uygun pozisyonlama yapılarak bir ayakla üstünde durup diğer ayakla Scooter (Tekerlekli Kızak)'ın sürülmesi mahiyetinde) iki elle direksiyonun tutulması ve bir ayağın zemin tablasına konuşturulmasından sonra, diğer ayağın yere temas ettirilerek yerden kuvvet almak suretiyle (ardışık kaydırma hareketiyle) Scooter (Tekerlekli Kızak) sürülmesi eyleminin gerçekleştirilmesini amaçlar (Usta, 2020a). Buna göre, ellerle direksiyon tutulurken bir ayakla üzerine çıkıp diğer ayakla yerden kuvvet alarak hafifçe eğilmek suretiyle Scooter (Tekerlekli Kızak) sürülmesi, ağırlık-kuvvet ilişkisi uyarınca, tek ayak üzerinde dengede durmayı (dengeli olmayı) gerektiren bir durum olup bir ayakla zemin tablası üstünde dikilerek ve diğer ayakla gerektiği kadar yerden kuvvet almak suretiyle, el-göz koordinasyonu ile tekerleklerin hareket ettirilmesiyle Scooter (Tekerlekli Kızak) sürülmesi (hızlandırma ve durdurma işleminin ayakla yapılması) çocuklar için büyük bir tecrübedir ve mühim bir kazanımdır. Scooter (Tekerlekli Kızak) kurgusunda, ayakta duruş pozisyonunda iki elle direksiyondan tutunarak, bir ayakla zemin tablasına basıp diğer ayakla yerden kuvvet alarak tekerleklerin harekete geçirilmesi ile Scooter (Tekerlekli Kızak)'ın sürülmesi temel ilke olduğu için, çocukların bu ilkeye uygun olarak Scooter (Tekerlekli Kızak)'ı sürmesi, çocuklarda ağırlık-kuvvet ilişkisi ve denge kavramı bağlamında psikomotor beceriler ile bilişsel becerilerin gelişmesini destekler. Somutlaştırılabilir soyut içselliğiyle, kavranması güç bir konu olan ağırlık-kuvvet ilişkisi ve denge olgusu bağlamında, kolaydan zora sınımayı içeren yaklaşımla tasarlanan Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncaklarında tekerlek sayısı, psikomotor ve bilişsel beceriler uyarınca gelişim dönemlerine göre farklılaşır. Buna göre, tekerlek sayısı, Scooter (Tekerlekli Kızak)'da Anal Dönem (24-36 ay) için 4 adet, Fallik Dönem (36-60 ay) için 3 adet, Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) için 2 adettir.

Usta (2020a)'ya göre, Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, okul öncesi çocuk gelişimi mahiyetinde genel içerik durumu ve işlevselliği açısından aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- a) Scooter, iki elle önündeki tutamaklarından tutunarak bir ayakla üzerinde dururken, diğer ayakla yerden kuvvet almak suretiyle, onu itekleyerek hareket ettirilen tekerlekli bir kızak olup (tek ayakla ayakta durup öbür ayakla iteklemek şeklinde gerçekleşen iki ayrı eylemin,

- biri diğerini desteklemek üzere, birbiriyle bağlantılı olarak aynı anda yapılması mahiyetinde) çocukta eşzamanlılık sağlama becerisini geliştirir.
- b) Çocuğun, el-göz ve ayak koordinasyonu eşliğinde gerçekleşen bütüncül bir etkinlik olarak, tekerlekli kızağı harekete geçirmesi/hızlandırması ve yavaşlatması/durdurması süreçlerinde, adımlama hareketi yaparak bir ayağını kullanması, çocukta ayrıcalıklık gerektiren böylesi durumlarda dikkat yoğunlaştırmak suretiyle mevcut işleyişe odaklanması yönünde katkı yapar.
- c) Ayakta duruş pozisyonu uyarınca, çocuk tarafından harekete geçirilen ve hareketi sonlandırılan Scooter (Tekerlekli Kızak), edilgen içselliğiyle ilerletilmesi/yönlendirilmesi ve durdurulması kapsamında, el-göz-ayak eşgüdümüyle gerçekleştirilen bir organizasyonu gerektirdiğinden, çocukta planlama ve sıralama yaparak hızlı karar verme ve çok yönlü düşünebilme becerilerini geliştirir.

Buna göre, genel içerik durumu bağlamında, neden-sonuç ilişkisiyle nitelik ve nicelik odaklı bir kategorik detaylandırma yapılacak olursa, dört tekerlekli scooter, üç tekerlekli scooter, iki tekerlekli scooter gibi adlandırmalarla kurgulanan Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncaklarının, (ayakta duruş pozisyonunda, ellerle direksiyondan tutarken, ayağın biriyle zemin tablasına basıp diğeriyle yerden kuvvet alarak) el-göz ve ayak koordinasyonu ile gerçekleştirilen ardışık kaydırma hareketi sayesinde tekerleklerin döndürülerek Scooter (Tekerlekli Kızak) sürülmesi bağlamında, ağırlık-kuvvet ilişkisi ile denge kavramı mahiyetinde psikomotor beceriler ve bilişsel beceriler esas teşkil etmek üzere [Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay) ve Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) dahilinde] çocuk gelişiminde eşsiz bir önem taşıdığı söylenebilir. Usta (2020b) tarafından açıklandığı gibi, Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, ellerle direksiyondan tutunurken, eş zamanlı olarak tek ayakla zemin tablası üzerinde dengede durup diğer ayakla yere basarak kuvvet alıp tekerleklerin harekete geçirilmesiyle Scooter (Tekerlekli Kızak)'ın ilerletilmesi (ve ayakla yere baskı yapılmak suretiyle durdurulması) odağında, denge kavramını ve ağırlık-kuvvet ilişkisini merkezine alan bir oyuncak tipi olup gelişim dönemleri çerçevesinde 4, 3 ve 2 tekerlekli olarak farklı şekillerde düzenlenir. Buna göre, özünde soyut bir konu olan denge kavramı ve ağırlık-kuvvet ilişkisi ile ilerleme-hızlanma ve yavaşlama-durma olgularının somutlaştırılmasını olanaklı hale getiren Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, çocuklarda denge kavramı ve ağırlık-kuvvet ilişkisi ile birlikte (uygun şekilde hareket etmek koşuluyla) hızlanarak ilerleme ve yavaşlayarak durma olgularının pekişmesine katkı yapar, (ayakla gerçekleştirilen ardışık kaydırma hareketi yordamıyla) ayak uyumunu el-göz koordinasyonu ile bütünleştirme bağlamında öz düzenleme ve kendini yönetme becerilerinin gelişmesini destekler.

Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi dönem, oyuncaklar eşliğinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme sürecini içeren 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsarken, [Oral Dönem (0-24 ay), Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay) ve Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) olmak üzere] gelişim dönemleri ile [Psikomotor Gelişim, Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal ve Duygusal Gelişim ile Özbakım Becerisi eşliğinde gerçekleşen] gelişim alanları dahilinde, çocuk gelişiminde öne çıkan çok önemli bir süreçtir. Bu çerçevede, özellikleri ve göstergeleri ile çocukluğa yön veren gelişim dönemleri ve gelişim alanları göz önüne alındığında, 0-6 yaş (0-72 ay) arasındaki okul öncesi dönemde, oyuncakların öğrenme ve keşfetme sürecini pekiştirdiği, beceri ve yetkinlik kazandırmaya yardımcı olduğu aşikardır.

Çocukluk sürecinde öne çıkan eğitici ahşap oyuncaklar, çok yönlü ve işlevsel oyuncak tiplerini ile Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde tanıtılmış olup “Pedalsız Bisiklet” ve “Scooter (Tekerlekli Kızak)” kategorisi oyuncakları bunlardandır. Bütünlüklü bir yaklaşımla bakıldığında, Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde tanıtılan Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları ile Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, bazı nitelikleri açısından birbirleriyle pekişen ancak öz itibarıyla birbirlerinden farklı özelliklere sahip oyuncaklardır. Buna göre, Pedalsız Bisiklet kategorisi oyuncakları ve Scooter (Tekerlekli Kızak) kategorisi oyuncakları, denge kavramını merkeze yerleştiren benzeşik işlevlere sahip olduğu halde, ağırlık-denge ilişkilendirmesi uyarınca psikomotor becerileri farklı şekillerde geliştirir.

“Eğitici Ahşap Oyuncaklar Bağlamında Kategorik Detaylandırmalar: Pedalsız Bisiklet ile Scooter (Tekerlekli Kızak) İçin Benzerlikler ve Farklılıklar Karşılaştırması” temasıyla takdim edilen bu yazı, Hacettepe Üniversitesi Ağaçişleri Endüstri Mühendisliği müfredatının 2013 yılında Bologna Süreci dolayısıyla güncellenmesi çerçevesinde Mesleki Teknoloji Yüksekokulu uhdesinde olmak üzere Seçmeli Dersler Birimi bünyesinde, üniversitenin tüm öğrencileri için açılan yeni bir seçmeli ders olan “Eğitici Ahşap Oyuncaklar” dersi kapsamında hazırlanmış olup mevcut kompozisyonlarda bahsi geçen mesleki ve/veya teknik konular hakkında, aşağıdaki kaynaklara ilaveten değişik pek çok sayıdaki kaynaktan ayrıntılı biçimde bilgi temin edilebilir.

Kaynakça

- Allen, K. E. & Marotz, L. R. (2001). *By the Ages: Behavior and Development of Children Pre-birth through Eight*. Clifton Park: Thomson Delmar Learning.
- Blades, M., Smith, P. K. & Cowie, H. (2011). *Understanding Children's Development*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Bruce, T. (2004). *Developing Learning in Early Childhood*. London: Paul Chapman.
- Dau, E. (1999). *Child's Play*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Gallahue, D. L. & Ozmun, J. C. (1998). *Understanding Motor Development: Infants, Children, Adolescents, Adults*. New York: McGraw-Hill.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligence: The Theory in Practice*. New York: Basic Books.
- Kail, R. V. (2011). *Children and Their Development*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Landy, S. (2002). *Pathways to Competence: Encouraging Healthy Social and Emotional Development in Young Children*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Liddle, T. L. & Yorke L. (2004). *Why Motor Skills Matter: Improve Your Child's Physical Development to Enhance Learning and Self-esteem*. New York: McGraw-Hill.
- Meggitt, C. (2013). *Çocuk Gelişimini Anlamak* (Çev: Evin Kantemir). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Patterson, C. (2008). *Child Development*. Boston: McGraw-Hill Higher Education.
- Poyraz, H. (1999). *Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Singer, D., Golinkoff, R. & Hirsh-Pasek, K. (2006). *Play Equals Learning: How Play Motivates and Enhances Children's Cognitive and Social-Emotional Growth*. New York: Oxford University Press.
- Usta, İ. (2016). Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi, e-dergi*, 8 Kasım 2016.
- Usta, İ. (2018). Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar İçin Ahşap Oyuncaklar. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 7(2), 99-122.
- Usta, İ. (2020a). *Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri*. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu, 22-23 Şubat 2020, İstanbul, Türkiye, Bildiri Kitabı: 904-916.

- Usta, İ. (2020b). *Kategorik Detaylandırma: Pedalsız Bisiklet Kategorisi Oyuncakları ve Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi Oyuncakları*. Hacettepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUZEM) Moodle Uzaktan Eğitim Sistemi. [<https://evdekal.hacettepe.edu.tr>] adresinden 31.05.2020 tarihinde erişildi.
- Yalçın, H. (2010). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.